

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

ДОШКІЛЬНИКАМ – ОСВІТУ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
(рекомендаційний бібліографічний список)

Упорядник
Горбенко Н. А., науковий
співробітник ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського

*Краща якість життя
для кожного тепер і для
поколінь, що приходять.¹*

Реформування освіти в Україні забезпечує можливість впровадження нових підходів до розвитку особистості. Однією з таких інноваційних моделей є освіта для сталого розвитку. В її основу покладено концепцію сталого розвитку – забезпечення раціонального використання соціальних, економічних та природних ресурсів для задоволення потреб сучасного суспільства з метою збереження їхнього потенціалу для наступних поколінь. У цьому контексті освіта для сталого розвитку – це освітня діяльність, головним завданням якої є втілення в освітньому процесі ідей сталого розвитку для формування у здобувачів освіти ціннісних установок та формування культури ощадливого ставлення до планетарних і соціальних ресурсів.

Україна доєдналася до багатьох міжнародних проектів зазначеної проблематики і впроваджує засади освіти для сталого розвитку в закладах освіти різного рівня, у тому числі й дошкільній освіті. Науковці та педагогіки активно долучаються до цього процесу.

Фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено анований рекомендаційний бібліографічний список «Дошкільникам – освіту для сталого розвитку».

Бібліографічні записи згруповано за чотирма розділами:

---

¹ Сталый розвиток суспільства: роль освіти : путівник / Валентина Підліснюк та ін. ; за ред. Валентини Підліснюк. Київ: Ковальчук, 2005. 88 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/142/Stalyi%20rozvytok%20suspilstva.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.08.2019).

1. Офіційні документи з питань реалізації освіти для сталого розвитку.
2. Теоретико-методологічні підходи щодо реалізації освіти для сталого розвитку.
3. Підготовка педагогів дошкільної освіти до реалізації ідей освіти для сталого розвитку.
4. Досвід впровадження освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти.

Документи мають наскрізну нумерацію за абеткою авторів і назв. Застосовано систему гіперпосилань на електронні версії документів. У підготовці бібліографічного списку використано матеріали міжнародної бази даних EBSCO Publishing. Хронологічні рамки дібраного матеріалу: 2012–2019 рр.

Рекомендаційний список адресовано науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти, батькам та всім, кого цікавлять питання впровадження освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти та формування в підростаючого покоління смисложиттєвих цінностей.

1. Офіційні документи з питань реалізації освіти для сталого розвитку

1.1. Документи України

1. **Нормативно-правова база України** [Електронний ресурс] // Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. – Текст. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/storinka/normativno-pravova-baza-ukrayini> (дата звернення: 06.08.2019). – Назва з екрана.

2. **Про освіту** [Електронний ресурс]: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII: [ред. від 09.08.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

3. **Про дошкільну освіту** [Електронний ресурс]: Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III: [ред. від 16.07.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 27.08.2019). – Назва з екрана.

4. **Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»** [Електронний ресурс]: схвалено указом Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/conv> (дата звернення: 27.08.2019). – Назва з екрана.

5. **Стратегія сталого розвитку України до 2030 року** [Електронний ресурс]: проект – 2017 // United Nations Development Programme. – Текст. дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

6. **Цілі** сталого розвитку: Україна [Електронний ресурс] : нац. доповідь 2017 / М-во екон. розвитку і торгівлі України. – [Київ, 2017]. – 174 с. – Режим доступу: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 10.12.2018). – Назва з екрана.

1.2. Міжнародні документи

7. **Айті-Нагойська** Декларація щодо Освіти для Сталого Розвитку [Електронний документ] / UNESCO. – [Нагоя, 2014]. – 3 с. // Освіта для сталого розвитку в дії : міжнар. освіт. проект для шк. молоді та дорослих. – Текст дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://www.esd.org.ua/node/872> (дата звернення: 12.12.2018). – Назва з екрана.

8. **Дорожня** карта для реалізації Глобального Плану Дій з Освіти для Сталого Розвитку [Електронний ресурс] / ЮНЕСКО. – Париж, 2014. – 41 с. // Освіта для сталого розвитку в дії : міжнар. освіт. проект для шк. молоді та дорослих. – Текст дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://www.esd.org.ua/node/872> (дата звернення: 12.12.2018). – Назва з екрана.

9. **Міжнародні** процеси та документи [Електронний ресурс] // Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. – Текст. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/storinka/mizhnarodni-procesi-ta-dokumenty> (дата звернення: 06.08.2019). – Назва з екрана.

2. Теоретико-методологічні підходи щодо реалізації освіти для сталого розвитку

10. **Гавриш, Н.** Сталий розвиток: стосується кожного! / Наталія Гавриш, Олена Пометун // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 2–5. – Зміст: Що таке сталий розвиток? ; У яких сферах життя має бути забезпечений сталий розвиток? ; Як упроваджується освіта для сталого розвитку в Україні? ; Що таке сталий стиль життя? ; Яка основна мета? ; У чому особливості педагогічної моделі? ; Яка роль педагога? ; Як організована робота в дитсадках?

Стаття містить відповіді на основні питання щодо проблеми сталого розвитку суспільства та реалізації освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти України.

11. **Екологічна** освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : (наук.-метод. посіб. для вчителів) / М-во екології та природ. ресурсів України, Держ. екол. акад. післядиплом. освіти та управління. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – 227 с. – Бібліогр.: с. 224–227 (62 назви).

Уперше узагальнено та систематизовано в запитаннях і відповідях сучасні уявлення про сталий (гармонійний, еколого-збалансований) розвиток суспільства, основні завдання і роль екологічної освіти для сталого розвитку, методичні матеріали для формування екологічної компетентності та ноосферні орієнтири розвитку екологічної освіти для сталого розвитку.

12. **Іванчук, С. А.** Емпіаермент як ефективний інструмент виховання основ культури споживання / С. А. Іванчук // Наук. збірник освіти Донеччини. – 2017. – № 2. – С. 38–41. – Бібліогр.: 5 назв.

Стаття присвячена актуальній проблемі дошкільної освіти на сучасному етапі – вихованню основ культури споживання у дітей дошкільного віку. На основі аналізу сучасних освітніх технологій виокремлено освіту для стійкого розвитку особистості, що набуває дедалі більшої актуальності упродовж останніх років та використовується з метою розвитку економічного, екологічного та соціального компонента особистості. Вивчення досвіду використання емпіаермент-педагогіки в роботі з дорослими та дітьми різних вікових категорій підтверджує позитивні можливості її застосування в роботі з дітьми старшого дошкільного віку з метою формування у них культури споживання як структурного компонента особистості.

13. **Карпань, І. С.** Освіта для сталого розвитку: концептуальні засади та досвід упровадження : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Карпань Ірина Семенівна ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Київ, 2012. – 17 с.

У дослідженні приділено увагу освіті для сталого розвитку як складової постнекласичної освіти в контексті застосування філософської методології аналізу. Обґрунтовано філософську методологію аналізу освіти для сталого розвитку як складової та механізму становлення суспільства знань і ноосферної цивілізації.

14. **Коренева, І. М.** Освіта для сталого розвитку: реалії України / Інна Миколаївна Коренева // Вісн. Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженка. Педагогічні науки = Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv national pedagogical university : зб. наук. пр. / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів, 2018. – Вип. 1. – С. 17–25. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_1_4 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті схарактеризовано сучасний стан освіти для сталого розвитку в Україні та проаналізовано особливості національної політики в цій сфері. Встановлено ідейну та методологічну подібність концепцій «Нова Українська школа» та «Освіта для сталого розвитку», що свідчить про створення передумов для розуміння освіти для сталого розвитку в Україні на державному рівні. Крім того, на основі визначальних рушійних сил та осередків освіти для сталого розвитку в Україні подано її аналіз у двох напрямках, ініціаторами яких є вищі навчальні заклади та громадські неурядові організації.

15. **Коренева, І. М.** Феномен «Освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту / Коренева Інна Миколаївна // Укр. пед. журн. = Ukrainian educational Journal. – 2018. – № 2. – С. 113–123. – Бібліогр.: 28 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_16 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті подано авторське тлумачення терміна «освіта для сталого розвитку» та здійснено його компонентний аналіз. Встановлено, що освіта для сталого розвитку має такі змістові особливості, як поєднання екологічної, економічної та соціальної проблематики, концентрування на питаннях безпеки, формування системи цінностей особистості. Методичними особливостями освіти для сталого розвитку є діалогічність, широке використання активних методів навчання, формування трансверсальних навичок. Освіта для сталого розвитку є міжпредметною, інклюзивною та неперервною, має випереджувальний характер, практичне спрямування та інтегрує не лише сферу формальної освіти, а й усю освіту в розумінні єдності навчання, виховання та просвіти.

16. Литвиненко, К. В. Упровадження освіти для сталого розвитку в освітній процес закладів дошкільної освіти: теоретичний аспект / Литвиненко К. В., наук. керівник Данильченко І. Г. // Глухівські наукові читання – 2018. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук: матеріали VIII Міжнар. інтернет-конф. молодих учених і студентів, 4–6 груд. 2018 р. / [голов. ред. В. П. Зінченко]. – Глухів, 2018. – С. 368–369.

У тезах подано аналіз наукових досліджень з проблем впровадження освіти для сталого розвитку в освітній процес закладів дошкільної освіти в Україні.

17. Миськова, Н. М. Проблема впровадження ідей сталого розвитку в професійному дискурсі дошкільної освіти / Н. М. Миськова // Наук. збірник освіти Донеччини. – 2017. – № 1. – С. 66–69. – Бібліогр.: 5 назв.

Стаття присвячена актуальній проблемі дошкільної освіти на сучасному етапі – впровадженню ідей сталого розвитку в навчально-виховну роботу з дітьми дошкільного віку. На основі аналізу наукових та науково-методичних публікацій зроблено спробу дослідити зміст наукового та педагогічного інтересу до проблеми впровадження ідей сталого розвитку в педагогічний процес закладу дошкільної освіти.

18. Пометун, О. Міжнародний досвід освіти для сталого розвитку та нові орієнтири цієї сфери / Олена Пометун // Надихаємо на дії: електрон. журн. – 2014. – № 13. – С. 24–29. – Режим доступу: <https://docs.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tNG8wN0dGd1A5Ums/edit> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

У статті йдеться про роботу дев'ятого засідання Керівного комітету Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй з освіти для сталого розвитку, що відбулося 3–4 квітня 2014 року в Женеві. У ньому взяли участь більше ніж 50 представників держав-членів ООН, міжнародних організацій та установ. В його ході презентовано досвід України щодо зазначеного питання.

19. Пометун, О. Освіта для сталого розвитку та її особливості в Україні: (матеріали до викладання теми) / Олена Пометун // Надихаємо на дії: електрон. журн. – 2014. – № 14. – С. 10–12. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tem5JcUlddFFhUzg/view> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

У статті розпочато публікацію окремих матеріалів посібника «Освіта для сталого розвитку та її особливості в Україні», що стануть у пригоді під час підготовки до будь-якої публічної події, пов'язаної із освітою для сталого розвитку або виступу перед колегами й батьками. Матеріали можуть також слугувати джерелом самоосвіти для вчителя.

20. Пометун, О. І. Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в українській школі / Олена Іванівна Пометун // Укр. пед. журн. = Ukrainian educational Journal. – 2015. – № 1. – С. 171–182. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_20 (дата звернення: 06.08.2019).

Розкрито основи оригінальної педагогічної моделі, на якій базується освіта для сталого розвитку, описано її основні характеристики та особливості. Проаналізовано побудову програм для основної школи, визначено аспекти методики, які потребують особливої уваги у викладанні нового предмета.

21. Філянїна, Н. М. Освіта для сталого розвитку: гуманітарна й екологічна складові / Філянїна Н. М. // Гуманітарний часопис : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». – Харків, 2013. – № 2. – С. 93–99. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2013_2_14 (дата звернення: 12.12.2018). – Назва з екрана.

У статті розглянуто методологічні засади формування концепції освіти для сталого розвитку та її співвідношення з екологічною й гуманітарною освітою. Освіта для сталого розвитку є важливою складовою сучасного суспільства знань та інструментом розкриття його потенціалу і не може бути редукована до якогось одного виду освіти. Гуманітарні знання необхідні для обґрунтування як концепції освіти для сталого розвитку, так і концепції екологічної освіти.

22. Хмелевська, О. М. Освіта для сталого розвитку: зміст та інституції / О. М. Хмелевська // Демографія та соц. економіка = Demography and social economy = Демографія и соц. экономика. – 2018. – № 1. – С. 29–42. – Бібліогр: 16 назв. – Doi: <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.029>. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_1_4 (дата звернення: 10.12.2018).

У статті на основі узагальнення міжнародного досвіду проаналізовано зміст та систематизовано напрями відповідної інституціональної роботи щодо освіти для сталого розвитку. Для України запропоновано зосередитися на розвитку таких освітніх інституцій: переорієнтація функціонального та предметного поля освіти; дизайн компетенцій; запровадження трансформаційної педагогіки; підтримка освітніх агентів; створення сталих навчальних середовищ; удосконалення координації та інтеграції; оновлення змісту освітніх реформ. У подальшому для кожної з цих освітніх інституцій доцільно уточнити ключові функції, інституціональний зміст і конкретні форми реалізації.

23. **Цели** образования в интересах устойчивого развития [Электронный ресурс]: задачи обучения / UNESCO. – [Париж, 2017]. – 65 с. – Режим доступа: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444_rus (дата обращения: 09.12.2018). – Название с экрана.

Публікація покликає допомогти читачам розібратися в тому, яким чином освіта, зокрема освіта для сталого розвитку, може сприяти досягненню цілей у сфері сталого розвитку. Сформульовано конкретні завдання навчання, запропоновано теми та практичні завдання з кожної цілі сталого розвитку, а також розглянуто процес здійснення цієї роботи на різних етапах – від розроблення навчальних курсів до формулювання національних стратегій. Мета документа – допомогти директивним органам, фахівцям зі складання навчальних програм і викладачам у справі розроблення стратегій, навчальних програм і курсів, що сприятимуть навчанню, спрямованому на досягнення цілей сталого розвитку.

24. **An Analysis of the Views and Experiences of Children Who are 48–66 Months Old, Their Parents, and Teachers About «Sustainable Development»** / Tülin Güler Yıldız [et al.] // Educational Science Educational Sciences: Theory & Practice. – 2017. – Vol. 17, Iss. 2. – P. 653–677. – DOI: 10.12738/estp.2017.2.0013

У статті викладено результати дослідження уявлення дітей 4–5,5 років щодо сталого розвитку, а також ставлення до цієї проблеми їхніх батьків і вчителів. Окрім того, досліджувалися види діяльності, пов'язані із сталим розвитком, які використовуються батьками вдома та педагогами в навчальних закладах.

25. **Caiman, C.** Pre-school children's agency in learning for sustainable development / Cecilia Caiman, Iann Lundegård // Environmental Education Research. – 2014. – Vol. 20, Iss. 4. – P. 437–459.

У статті висвітлено результати емпіричного дослідження щодо організації діяльності дітей дошкільного віку в процесі освіти для сталого розвитку. Матеріалами дослідження слугували відеозаписи роботи дітей 4–5 років. Під час аналізу використано методологічний підхід, заснований на прагматичній філософії Дж. Дьюї. У підсумку автори обґрунтовують питання, пов'язані з дискусією про участь дітей у процесі створення сенсу для забезпечення стійкості.

3. Підготовка педагогів дошкільної освіти до реалізації ідей освіти для сталого розвитку

26. **Данильченко, І.** Підготовка майбутніх вихователів до формування навичок сталого розвитку в дітей дошкільного віку засобом творів В. Сухомлинського / Ірина Данильченко // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2018. – № 3, т. 1. – С. 3541. – Бібліогр.: 9 назв. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2018_3%281%29_9 (дата звернення: 05.09.2019).

У статті розглянуто проблему підготовки майбутніх вихователів на засадах сталого розвитку. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблеми формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку, і підготовки майбутніх вихователів до їх реалізації. Запропоновано систему роботи з підготовки майбутніх вихователів до формування таких навичок у дітей дошкільного віку в процесі вивчення художніх творів В. Сухомлинського.

27. Загородня, Л. Екологічна культура майбутніх вихователів у контексті сталого розвитку / Людмила Загородня // Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., (4–6 жовт. 2017 р., м. Глухів) / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Суми, 2017. – С. 70–71.

У статті йдеться про формування екологічної культури майбутніх педагогів дошкільної освіти на засадах освіти для сталого розвитку.

28. Миськова, Н. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації завдань освіти для сталого розвитку [Електронний ресурс] / Наталія Миськова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/pidgotovka-majbutnih-vihovateliv-do-realizacii-zavdan-osviti-dla-stalogo-rozvitku-158907.html> (дата звернення: 05.09.2019). – Назва з екрана.

У статті розкрито методичні аспекти технології підготовки майбутніх вихователів до реалізації завдань освіти для сталого розвитку.

29. Миськова, Н. М. Підготовка майбутніх вихователів до реалізації освітньої програми «Дошкільнятам про сталий розвиток»: аксіологічний підхід / Миськова Н. М. // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2018. – Вип. 61. – С. 181–184. – Бібліогр.: 7 назв.

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх вихователів до реалізації інноваційної освітньої програми «Дошкільнятам про сталий розвиток». Закцентовано увагу на ефективності використання аксіологічного підходу до підготовки майбутніх вихователів. Розкрито основні поняття, на яких ґрунтується аксіологічний підхід в освіті. Розглянуто цінності, якими має володіти майбутній вихователь дітей дошкільного віку. Зроблено спробу проаналізувати складові моделі поведінки дітей дошкільного віку в контексті сталого розвитку.

30. Миськова, Н. М. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування у старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Миськова Наталія Миколаївна ; М-во освіти і науки України, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2018. – 20 с.

У дослідженні теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено дієвість технології підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування у старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, та умов їх впровадження.

31. **Миськова, Н.** Підготовка педагогів дошкільних навчальних закладів до використання інноваційних технологій у контексті ідей сталого розвитку / Наталія Миськова // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2016. – № 2. – С. 114–117. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2016_2_24 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті подано різні тлумачення поняття «інноваційні технології». Розглянуто рівні сформованості готовності до впровадження педагогічних інновацій – інформаційний, пробний, творчий та компоненти підготовки фахівців дошкільної освіти до впровадження інноваційних технологій. Проаналізовано особливості впровадження в освітній процес дошкільного закладу ідей сталого розвитку. Схарактеризовано основні принципи педагогіки емпатуерменту як напряму гуманістичної педагогіки, спрямованої на формування у дітей бажаних моделей поведінки та ставлень до навколишнього світу. Визначено методи спонукання дошкільників до діяльності та методи формування ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку в контексті ідей сталого розвитку.

4. Досвід впровадження освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти

32. **Безсонова, О.** Мотивація до дії як основа формування сталого способу життя / Ольга Безсонова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 35–38. – Зміст: Що таке мотивація ; Як можна мотивувати діяти ; Додаток : Тренінг для педагогів.

У статті йдеться про використання елементів емпатуермент-педагогіки у практиці освітньої діяльності закладу дошкільної освіти № 67 міста Краматорська (Донецька область).

33. **Безсонова, О.** На захисті майбутнього – з дитинства, або Педагогіка емпатуерменту в дошкільному закладі / Ольга Безсонова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2015. – № 3. – С. 11–17. – Зміст: Переваги педагогіки емпатуерменту ; Принципи реалізації навчального курсу ; Доцільність методів педагогіки емпатуерменту у формуванні моделей поведінки дошкільників для сталого розвитку.

У статті йдеться про використання педагогіки емпатуерменту в реалізації педагогами закладу дошкільної освіти № 67 міста Краматорська (Донецька область) завдань освіти для сталого розвитку.

34. **Волошина, С. В.** Реалізація освіти для сталого розвитку в роботі з дітьми 5-го року життя [Електронний ресурс]: навч.-метод. посіб. / [Волошина Світлана Вікторівна; Дошкільний навчальний заклад №52 «Золотий півнік»]. – Хмельницький : [б. в.], 2018. – 96 с. // Дошкільний навчальний заклад № 52 «Золотий півнік» м. Хмельницького : [сайт]. – Текст. дані. – Хмельницький, 2018. – Режим доступу: <https://zolutupivnuk.jimdo.com/досвід-наших-педагогів/> (дата звернення: 20.08.2019). – Назва з екрана.

Навчальний посібник створено на основі чинного Державного стандарту дошкільної освіти України – Базового компонента дошкільної освіти. У посібнику розглянуто систему організації роботи з дітьми за принципом тематичних днів. Запропоновано орієнтовні форми реалізації змісту освіти для сталого розвитку, нестандартні форми організації життєдіяльності дітей протягом дня. Посібник рекомендовано вихователям дошкільних навчальних закладів для використання на заняттях з дітьми 5-го року життя.

35. Гавриш, Н. Доля країни в руках її маленьких громадян: сталий розвиток з фаховим журналом / Наталія Гавриш // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 9. – С. 41–44. – Зміст: Чому освіта для сталого розвитку; Які особливості моделі емпauerменту; Як журнал допоможе вихователю; Що змінилося, а що лишилося незмінним.

У статті йдеться про особливості емпauerмент-педагогіки та можливості журналу «Методична скарбничка вихователя» у реалізації ідей освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти.

36. Гавриш, Н. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошк. навч. закл. / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун. – Дніпропетровськ: Ліра, 2014. – 119 с. – (На допомогу вихователю ДНЗ). – Бібліогр.: 21 назва. – Текст доступний в інтернеті: <http://bilatserkva-dnz9.edukit.kiev.ua/Files/downloads/1043434.pdf> (дата звернення: 20.08.2019).

Посібник призначений для роботи з дітьми в рамках навчального курсу «Дошкільнятам про освіту для сталого розвитку». У ньому подано коротке теоретичне обґрунтування ідей освіти для сталого розвитку, опис змісту і організації освітнього процесу. Ґрунтовно схарактеризовано навчально-методичні засади пропонованого навчального курсу, який викладається в межах спеціальної програми, розрахованої на навчальний рік, і реалізується через цикл послідовних тематичних днів.

37. Гавриш, Н. Перші кроки впровадження у дошкільних закладах України освіти для сталого розвитку / Наталія Гавриш, Олена Саприкіна // Початкова шк. – 2014. – № 10. – С. 55–58. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2014_10_21 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті розглянуто досвід реалізації проекту «Освіта для сталого розвитку дошкільнят», що ґрунтується на принципах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки «емпauerменту». Подано сценарій проживання тематичного дня «Мої іграшки».

38. Гупан, Г. Відтепер в Україні – власний посібник і сайт для екокоманд [Електронний ресурс] / Галина Гупан // Надихаємо на дії: електрон. журн. / Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2014. – № 13. – С. 19–20. – Режим доступу: <https://docs.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tNG8wN0dGd1A5Ums/edit> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

У статті йдеться про посібник «Порадник екокоманди: дружні рецепти для життя», що вийшов друком у 2014 році. Вміщено інформацію

про сайт «Стале домогосподарство: дружні рецепти для сталого стилю життя!» (<http://domogospodarstvo.esd.org.ua/>).

39. **Доля** планети у наших руках [Електронний ресурс]: освіта для сталого розвитку / [Комун. дошк. навч. закл. «Казка»]. – [Першотравенськ, б. р.]. – Режим доступу: http://kazkastalyu.blogspot.com/p/blog-page_69.html (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.

Представлено блог творчої групи педагогів Комунального дошкільного навчального закладу «Казка» міста Першотравенська Дніпропетровської області, які реалізують в освітньому процесі засади освіти для сталого розвитку.

40. **Дошкільнятам** – освіту для сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Київ, [2010–2019]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/dnz.osr/about/> (дата звернення: 16.07.2019). – Назва з екрану.

Представлено сторінку в соціальній мережі для вихователів, методистів, директорів дошкільних навчальних закладів, які хочуть впроваджувати освіту для сталого розвитку. А також для тих, хто вже впроваджує цей освітній напрям і хоче поділитися досвідом.

41. **Екодружній** стиль життя: дошкільнята Житомирщини першими в Україні апробують унікальний курс [Електронний ресурс] // Надихаємо на дії: електрон. журн. / Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2013. – № 12. – С. 20. – Режим доступу: http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/magazine/magazine_12_2013.pdf (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

У статті йдеться про навчальний тренінг для вихователів дошкільних закладів, що першими в Україні апробуватимуть спеціальний освітній цикл для дітей-дошкільнят, розроблений фахівцями у рамках проекту «Освіта для сталого розвитку в дії», що відбувся 12–14 грудня 2013 року в Житомирі.

42. **Екологія дошкілля**. Сталий розвиток: система роботи з дітьми дошк. віку: дит. садок: бібліотека / [авт. кол.: Людмила Атаманенко та ін.; упоряд.: Валентина Семизорова, Ольга Духновська; ред. рада М. Мосієнко та ін.]. – Київ: Шк. світ, 2017. – 95 с. – (Б-ка «Шкільного світу»: заснована у 2003 р.).

У посібнику розкрито значення та зміст ідей освіти для сталого розвитку. Запропоновані матеріали допоможуть вихователям і батькам сформувати в дітей навички соціально, економічно й екологічно доцільної поведінки, що становлять суть освіти для сталого розвитку.

43. **Золотарьова, Г.** Об'єднаємо зусилля для здорового довкілля / Галина Золотарьова, Вікторія Рагуля // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 11–13. – Зміст: Форми роботи; Підготовка педагогів; Робота з дошкільнятами; Взаємодія з батьками.

У статті розглянуто досвід закладу дошкільної освіти № 3 «Ромашка» міста Слов'янська Донецької області щодо впровадження навчального курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку».

44. **Іванченко, Н.** У майбутнє – через сталий стиль життя / Наталія Іванченко, Оксана Крамаренко // Вихователь-методист дошк. закл. – 2017. – № 8. – С. 53–56.

У статті висвітлено досвід дошкільного навчального закладу №4 міста Балаклея Харківської області щодо представлення вихователям теми педагогіки емпauerменту у форму ділової гри. Подано розробку заходу з теми «Крок у майбутнє – через сталий стиль життя».

45. **Комплект** «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» (6-річкам) [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/komplekt-doshkilnyatam-osvitu-dlya-stalogo-rozvytku-6-richkam/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Подано комплект методично-дидактичних матеріалів для роботи з дітьми 6-го року життя у рамках навчальної програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку».

46. **Комплект** «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку: діємо разом» (5-річкам) [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/komplekt-doshkilnyatam-osvitu-dlya-stalogo-rozvytku-diyemo-razom-5-richkam/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Розглянуто комплект методично-дидактичних матеріалів для роботи з дітьми 5-го року життя у рамках навчальної програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку».

47. **Комплект** «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку: маленькі люди великого світу» (4-річкам) [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/komplekt-doshkilnyatam-osvitu-dlya-stalogo-rozvytku-malenki-lyudy-velykogo-svitu-4-richkam/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Схарактеризовано комплект методично-дидактичних матеріалів для роботи з дітьми 4-го року життя у рамках навчальної програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку».

48. **Критичне мислення** / Освітня платформа [Електронний ресурс]. – Текст дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/pg/criticalthinking.expert/posts/?ref=page_internal (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Представлено сторінку в соціальній мережі освітньої платформи «Критичне мислення», створену в 2016 році командою експертів громадської організації «Вчителі за демократію і партнерство». Фахівці вбачають мету своєї діяльності в розробці та впровадженні в практику нових освітніх продуктів з методики розвитку критичного мислення, громадянській і правовій освіті, дебатах, освіті для сталого розвитку, інтерактивних технологіях навчання, учнівському соціальному проектуванні, освітньому менеджменті.

49. **Літвінова, Н.** PlatforM – сучасна форма методичної роботи з педагогами / Наталія Літвінова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 4. – С. 12–20. – Зміст: Чому методична платформа ; Як працює PlatforM ; У чому універсальність PlatforM ; Додаток 1 : PlatforM: Інноваційні технології в закладі дошкільної освіти – сучасний погляд на навчання дітей ; Додаток 2 : Локація «Освіта для сталого розвитку: технологія розвитку сучасного погляду на життя дітей дошкільного віку» ; Додаток 3: Локація «Comments».

У статті висвітлено досвід дошкільного навчального закладу № 60 міста Миколаєва щодо впровадження нової форми роботи з педагогами – методичної платформи PlatforM, одним з напрямів якої є втілення освіти для сталого розвитку в освітню діяльність установи.

50. **Малюємо** комікси щодо сталого розвитку [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / Svenska institutet, Global Action Plan International ; авт.: Есбьорн Йорсатер [та ін.]; укр. версію підгот.: Ігор Сущенко, Олена Пометун. – [Б. м., б. р.]. – 55 с. // Освіта для сталого розвитку в дії : міжнар. освіт. проект для шк. молоді та дорослих. – Київ, 2019. – Режим доступу: <http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/programs/comix.pdf> (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.

Представлено навчально-методичний посібник, який ознайомлює зі світом не лише сталого розвитку, а й таким цікавим педагогічним інструментом, як малювання коміксів. У тексті подано пояснення і приклади щодо техніки роботи.

51. **Модель** світу без відходів від Соса-Сола : екошпаргалка для дорослих і дітей // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 45–47.

У статті подано методичні поради та матеріали, підготовлені компанією Соса-Сола спільно з Klitschko Foundation, для організації роботи з дошкільниками щодо розвитку навички сортування відходів.

52. **Навігатор** для батьків : настанова щодо вибору продукції з покращеними якісними та екологічними характеристиками / [Берзіна С. В. та ін. ; під. ред. Бондаря О. І ; Всеукр. громад. орг. «Жива планета»]. – [Київ, 2012]. – 65, [1] с. – Текст доступний в інтернеті: http://www.greenmind.com.ua/images/meropriyatiya/%D0%95co_mama_09.10.2012.pdf (дата звернення: 06.08.2019).

У виданні вміщено неупереджену, компетентну інформацію нерекламного значення про властивості продукції для дітей, її потенціальний вплив на здоров'я і навколишнє середовище та доступні способи оцінювання таких впливів на споживацькому рівні, що дасть можливість споживачам з впевненістю зробити правильний вибір на користь здоров'я та майбутнього своїх дітей.

53. **Навчально-пізнавальні** матеріали [Електронний ресурс] // Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. – Текст. дані. – [Київ, 2019]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/node/5> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

Матеріал містить перелік активних посилань на повні тексти навчально-пізнавальних документів, які будуть корисними науковцям, педагогам-практикам, батькам, усім зацікавленим у впровадженні й розвитку освіти для сталого розвитку.

54. **Орлова, О.** На шляху до змін : досвід роботи педагогів Житомирщини / Ольга Орлова // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 6–7. – Зміст: Від педагогів до дітей, від дітей до батьків ; Спільні заходи.

У статті висвітлено досвід упровадження ідей сталого розвитку в освітньому процесі закладів дошкільної освіти Житомирської області, що були учасниками всеукраїнського експерименту «Формування економічно, екологічно і соціально доцільної поведінки у дітей дошкільного віку на основі впровадження ідей освіти для сталого розвитку».

55. **Орлова, О.** Упровадження освіти для сталого розвитку в дошкільних навчальних закладах [Електронний ресурс] / Ольга Орлова // Надихаємо на дії : електрон. журн. / Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2014. – № 13. – С. 8–10. – Режим доступу: <https://docs.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tNG8wN0dGd1A5Ums/edit> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

У статті наведено відгуки вихователів закладів дошкільної освіти міста Житомира та Житомирської області щодо апробації матеріалів «Дошкільникам – освіту для сталого розвитку».

56. **Освіта** в інтересах сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс]: [офіц. сайт]. – [Київ, ? – 2019]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/> (дата звернення: 06.08.2019). – Назва з екрана.

Подано інформацію про сайт як першу ініціативу в Україні поєднання зусиль міжнародної спільноти, науковців, громадськості, державних службовців, екологів, освітян та просто школярів і студентів для забезпечення розвитку системи екологічної освіти.

57. **Освіта** для сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Київ, [2010–2019]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/esd.org.ua/> (дата звернення: 16.07.2019). – Назва з екрану.

Представлено сторінку в соціальній мережі Міжнародного освітнього проекту для шкільної молоді та дорослих «Освіта для сталого розвитку в дії».

58. **Освіта** для сталого розвитку дошкільників, або Як організувати роботу з дітьми // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 39–43.

У статті йдеться про поради вихователю-методисту щодо організації освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти.

59. **Освіта** для сталого розвитку – новий напрям у сучасній освіті [Електронний ресурс] // Центр розвитку дитини «Гармонія». – Текст. дані. – Южноукраїнськ, 2017. – Режим доступу: <http://www.garmoniya.mk.ua/content/kontakti> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

У статті викладено основні положення освіти для сталого розвитку. Розглянуто теоретичні й методичні засади курсу «Освіта для сталого

розвитку» для дошкільнят, що реалізується в Центрі розвитку дитини «Гармонія» міста Южноукраїнськ Миколаївської області.

60. **Освіта** для сталого розвитку: поради педагогам / підгот. Олена Пометун // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 44.

Йдеться про пам'ятку для вихователя-методиста закладу дошкільної освіти щодо підвищення професійної майстерності вихователів на засадах освіти для сталого розвитку.

61. **Освітня** платформа «Критичне мислення» [Електронний ресурс]: [офіц. сайт]. – Текст. та граф. дані. – Київ : [2016 – 2019]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/najblyzhchi-podiyi/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Про сайт освітньої платформи «Критичне мислення», створений у 2016 році командою експертів громадської організації «Вчителі за демократію і партнерство», які мають більше ніж 16-річний досвід розроблення та впровадження у практику нових освітніх продуктів з методики розвитку критичного мислення, громадянської й правової освіти, дебатів, освіти для сталого розвитку, інтерактивних технологій навчання, учнівського соціального проектування, освітнього менеджменту.

62. **Панфілова, М.** Збережемо планету для дітей, або Дидактичні ігри із залишкових матеріалів / Марія Панфілова, Інна Панова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 9. – С. 49–52.

У статті подано добірку ігор із залишкових матеріалів, які є одним із напрямків реалізації програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» у закладах дошкільної освіти міста Запоріжжя.

63. **Парціальна** програма до курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/partsialna-programa-do-kursu-doshkilnyatam-osvita-dlya-stalogo-rozvytku/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Йдеться про парціальну програму для системи дошкільної освіти за курсом для різних вікових груп «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Програму схвалено для використання (лист «Інституту модернізації змісту освіти МОН України від 12.02.2019 № 22-1/12-Г-46).

64. **Пометун, О.** Бути чи не бути – ось у чому питання / Олена Пометун, Наталя Гавриш // Вихователь-методист дошк. закл. – 2015. – № 3. – С. 4–10. – Зміст: Ключові ідеї освіти для сталого розвитку ; Освіта ПРО сталий розвиток чи ДЛЯ сталого розвитку? ; Методика реалізації освіти для сталого розвитку ; Реалізація ідей сталого розвитку в практиці дошкільного закладу ; Тематичний день як форма реалізації освіти для сталого розвитку ; Структура і змістове наповнення тематичного дня.

У статті йдеться про реалізацію ідей освіти для сталого розвитку в практиці роботи дошкільних навчальних закладів. Розглянуто одну з можливих форм зазначеного напрямку діяльності – тематичні дні.

65. **Пометун, О.** Навчаємо дошкільнят жити по-новому: програма освіти для сталого розвитку / Олена Пометун // Вихователь-методист дошк. закл. – 2017. – № 8. – С. 31–39. – Зміст: Завдання освіти для сталого розвитку; Опис Програми; Змістове наповнення курсів; Структура тематичного дня; Роль педагога та батьків під час реалізації програми; Додаток: Приклади роботи з ілюстративними матеріалами під час інтегрованих занять.

У статті розкрито сутність поняття «сталий розвиток». Визначено мету, змістове наповнення та специфіку реалізації програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку». Подано структуру тематичного дня для забезпечення впровадження інтегративного підходу в освіті дошкільників. Наголошено на важливості ролі педагогів та батьків у реалізації програми.

66. **Пометун, О.** Освіта для сталого розвитку для дошкільнят [Електронний ресурс] / Олена Пометун // Надихаємо на дії: електрон. журн. /Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2013. – № 12. – С. 21–30. – Режим доступу: http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/magazine/magazine_12_2013.pdf (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

У статті розглянуто програму щодо реалізації спеціального освітнього циклу для дітей-дошкільників у рамках проекту «Освіта для сталого розвитку в дії».

67. **Пометун, О.** Сталий розвиток для дітей з 3-х років вже у 600 садочках України, – Пометун [Електронний ресурс] / Олена Пометун, [Наталія Гавриш]; ведучі Євген Павлюковський, Любомир Ференс // Громадське радіо. слухайте. думайте. – Текст. та аудіо дані. – [Київ], 2016. – Режим доступу: <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/stalyu-rozvytok-dlya-ditey-z-3-h-rokiv-vzhe-u-600-sadochkah-ukrayiny-pometun> (дата звернення: 20.08.2019). – Назва з екрану.

У студії Громадського радіо про сталий розвиток і виховання дітей розповідають авторки програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» членкиня-кореспондентка НАПН України, докторка педагогічних наук Олена Пометун і докторка педагогічних наук Наталія Гавриш.

68. **Програма «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку»** [Електронний ресурс] // Педрада: портал освітян України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2343-programa-doshklnyatam-osvtu-dlya-stalogo-rozvitku> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

Про програму «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку», яку напрацювали експертки громадської організації «Вчителі за демократію та партнерство» Олена Пометун та Наталія Гавриш. Програму рекомендувало для запровадження МОН України і сьогодні за нею працюють вже кілька сотень закладів дошкільної освіти.

69. **Рагуля, В.** Врятуймо річку! : інтегр. заняття для дітей ст. групи : (екон. виховання + екологія + розвиток мовлення) / Вікторія Рагуля, Інна Ратинська // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 14–17.

У статті подано розробку відкритого заняття для батьків, проведеного педагогами закладу дошкільної освіти № 3 «Ромашка» міста Слов'янська Донецької області на творчому етапі роботи над проектом «Вода – джерело життя» в рамках навчального курсу «Дошкільникам – освіта для сталого розвитку».

70. **Ринчовська, Т.** Лепбук для реалізації ідей сталого розвитку / Тетяна Ринчовська, Світлана Соломонюк // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 30–31.

У статті розглянуто можливості використання лепбуків у роботі з дошкільниками починаючи з 5-річного віку. Запропоновано також алгоритм створення лепбуків.

71. **Ринчовська, Т.** Створюємо лепбуки для опанування ідей сталого розвитку / Тетяна Ринчовська, Світлана Соломонюк // Вихователь-методист дошк. закл. – 2017. – № 8. – С. 46–52. – Зміст: Чому саме лепбук ; Яке змістове наповнення ; Які завдання розв'язуємо ; Коли і як використовуємо ; Як створити власноруч ; Додаток : Змістове наповнення лепбуків.

У статті йдеться про створення дидактичних посібників – лепбуків – для зацікавлення дошкільників темою сталого розвитку суспільства та наповнення розвивального середовища дошкільного закладу.

72. **Самощенко, В.** Інтеграція курсу освіти для сталого розвитку в освітній процес ДНЗ: реалізація завдань країни на майбутнє / Віталія Самощенко, Світлана Божко // Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., (4–6 жовт. 2017 р., м. Глухів) / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Суми, 2017. – С. 95–96.

У тезах подано досвід впровадження освіти для сталого розвитку в освітній процес Глухівського дошкільного навчального закладу (ясел-садка) «Журавка» Глухівської міської ради Сумської області.

73. **Сімайкіна, Т.** Цінності плекаються в родині змалку / Тетяна Сімайкіна, Леся Рачок, Ольга Мирончук // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 8–10. – Зміст: Робота з батьками дітей раннього віку ; Розвивальний посібник власноруч : спільний проект педагогів та батьків ; Сенсорні килимки для дітей раннього віку.

У статті висвітлено досвід закладу дошкільної освіти № 57 міста Житомира щодо організації взаємодії з батьками з метою упровадження ідей освіти сталого розвитку.

74. **Сотник, Ю. А.** Сталий розвиток дошкільнят засобами екологічного виховання / Сотник Юлія Анатоліївна // Нива знань. – 2018. – № 3. – С. 29–30.

У статті розглянуто досвід роботи закладу дошкільної освіти № 36 «Джерельце» міста Кам'янського Дніпропетровської області щодо організації освітнього процесу на засадах освіти для сталого розвитку.

75. **Стале домогосподарство** [Електронний ресурс]: дружні рецепти для сталого стилю життя: [сайт]. – [Київ, ?–2014]. – Режим доступу: <http://domogospodarstvo.esd.org.ua/node/7> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

Йдеться про сайт проекту «Стале домогосподарство», метою якого є навчання учасників програми навичок сталого стилю життя, що допоможуть змінити їх поведінку та повсякденні дії щодо збереження ресурсів планети на більш сталі.

76. **Стратегія** впровадження освіти для сталого розвитку в освітньо - виховний процес дошкільного закладу [Електронний ресурс]: метод. посіб. для педагогів дошк. закл. / Від. освіти виконкому Інгулец. рай. у м. Кривому Розі ради, Комун. комбін. дошк. навч. закл. № 207, Комун. дошк. навч. закл. № 257. – Кривий Ріг, [б. в., 2013]. – 99 с. // «Золотий півнік»: Комун. закл. «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 207 комбінованого типу» Криворіз. міськради. – Текст. дані. – Кривий Ріг, [б. р.]. – Режим доступу: <http://kdnz207.dnepredu.com/uk/site/konsultatsiyi-poradi-reko.html> (дата звернення: 05.09.2019). – Назва з екрана.

Йдеться про методичний посібник, покликаний сприяти формуванню знань про сутність, зміст та технології випереджаючої освіти для сталого розвитку. Автори посібника розкривають зміст освіти для сталого розвитку як процес навчання: прийняття рішень для забезпечення довгострокового майбутнього, розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє та відповідні смисложиттєві цінності та пріоритети. Методичний посібник є інноваційним комплексним засобом, який допоможе навчити педагогів забезпечувати процес переходу навчальних закладів на засади випереджальної освіти для сталого розвитку, впроваджувати ідеї, принципи та технології сталого розвитку в освітню діяльність.